

ĐẠI SỐ TUYẾN TÍNH

Chương 2: Không gian véctơ

TS. Đặng Văn Vinh

Bộ môn Toán Ứng Dụng
Khoa Khoa học Ứng dụng
Đại học Bách Khoa Tp.HCM

Tài liệu: Đặng Văn Vinh, Đại số tuyến tính, NXB ĐHQG tp HCM, 2019

Ngày 8 tháng 3 năm 2020

BACHKHOACNCP.COM

Không gian vectơ

Không gian vectơ là một cấu trúc của đại số gồm:

- một tập hợp V khác rỗng
- phép toán cộng hai vectơ và phép toán nhân vectơ với một số
- thỏa bộ 10 tiên đề:

1/ $\forall x, y \in V, x + y \in V$; 2/ $\forall x \in V, \alpha \in K, \alpha \cdot x \in V$;

3/ $\forall x, y \in V, y + x = x + y$;

4/ $\forall x, y, z \in V, x + (y + z) = (x + y) + z$;

5/ Trong V tồn tại vectơ được gọi là vectơ không, ký hiệu là 0 thỏa $\forall x \in V, x + 0 = x$;

6/ $\forall x \in V, \exists x_1 \in V$ thỏa $x + x_1 = 0$. Vectơ x_1 được gọi là vectơ đối của vectơ x và được ký hiệu là $-x$.

7/ $\forall x, y \in V, \forall \alpha \in K, \alpha(x + y) = \alpha x + \alpha y$;

8/ $\forall x \in V, \forall \alpha, \beta \in K, (\alpha + \beta)x = \alpha x + \beta x$;

9/ $\forall x \in V, \forall \alpha, \beta \in K, \alpha(\beta x) = (\alpha\beta)x$;

10/ $\forall x \in V, 1 \cdot x = x$.

Không gian vectơ

Ví dụ

Gọi \mathbb{R}^2 là tập hợp tất cả các vectơ trong mặt phẳng có điểm đầu là gốc O , tức là $\mathbb{R}^2 = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{mặt phẳng } Oxy\}$. Phép toán cộng hai vectơ và nhân vectơ với một số thực là hai phép toán ta đã biết ở phổ thông. Kiểm tra 10 tiên đề trong định nghĩa 3.1.1 đều thoả. Vậy \mathbb{R}^2 là không gian vectơ trên tập số thực hay không gian vectơ thực.

Lưu ý: \mathbb{R}^2 không chứa tất cả các vectơ trong mặt phẳng. \mathbb{R}^2 chỉ chứa các vectơ có điểm đầu là gốc O . Lốp những vectơ bằng nhau (cùng hướng và cùng độ lớn) được chọn một vectơ có điểm xuất phát là gốc toạ độ.

Ví dụ

Tương tự ta có không gian vectơ thực $\mathbb{R}^3 = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{không gian } Oxyz\}$ là tập hợp tất cả các vectơ trong không gian có điểm đầu là gốc O với hai phép toán đã biết.

Không gian vectơ

Ví dụ

Gọi \mathbb{R}^2 là tập hợp tất cả các vectơ trong mặt phẳng có điểm đầu là gốc O , tức là $\mathbb{R}^2 = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{mặt phẳng } 0xy\}$. Phép toán cộng hai vectơ và nhân vectơ với một số thực là hai phép toán ta đã biết ở phổ thông. Kiểm tra 10 tiên đề trong định nghĩa 3.1.1 đều thoả. Vậy \mathbb{R}^2 là không gian vectơ trên tập số thực hay không gian vectơ thực.

Lưu ý: \mathbb{R}^2 không chứa tất cả các vectơ trong mặt phẳng. \mathbb{R}^2 chỉ chứa các vectơ có điểm đầu là gốc O . Lớp những vectơ bằng nhau (cùng hướng và cùng độ lớn) được chọn một vectơ có điểm xuất phát là gốc toạ độ.

Ví dụ

Tương tự ta có không gian vectơ thực $\mathbb{R}^3 = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{không gian } Oxyz\}$ là tập hợp tất cả các vectơ trong không gian có điểm đầu là gốc O với hai phép toán đã biết.

Không gian véctơ

Ví dụ

Cho tập hợp $S_1 = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{đường thẳng } \Delta \text{ qua gốc } O \text{ và các điểm } O; M \text{ thuộc mặt phẳng với hệ trục Oxy. Phép toán cộng hai vectơ và nhân vectơ với một số đã biết ở phổ thông. Hỏi } S_1 \text{ có là không gian vectơ hay không?}$

BACHKHOACNCP.COM

Không gian véctơ

Ví dụ

Cho tập hợp $S_1 = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{đường thẳng } \Delta \text{ qua gốc } O \text{ và các điểm } O; M \text{ thuộc mặt phẳng với hệ trục } Oxy\}$. Phép toán cộng hai vectơ và nhân vectơ với một số đã biết ở phổ thông. Hỏi S_1 có là không gian vectơ hay không?

Ví dụ

Cho tập hợp $S_2 = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{một trong hai đường thẳng phân biệt qua gốc } O \text{ và các điểm } O; M \text{ thuộc mặt phẳng với hệ trục Oxy}\}$. Phép toán cộng hai vectơ và nhân vectơ với một số đã biết ở phổ thông. Hỏi S_2 có là không gian vectơ hay không?

Ví dụ

Trong \mathbb{R}^2 , cho tập hợp con $M = \{\overrightarrow{OA}; \overrightarrow{OB}\}$, với A, B là hai điểm cho trước trong mp với hệ trục tọa độ Oxy. Tìm điều kiện cần và đủ để:

- 1/ M phụ thuộc tuyến tính.
- 2/ M độc lập tuyến tính.

1/ Cho M PTTT. Tồn tại $(\alpha, \beta) \neq (0, 0)$ để $\alpha \overrightarrow{OA} + \beta \overrightarrow{OB} = \vec{0}$.
Không mất tính tổng quát, giả sử $\alpha \neq 0$. Suy ra $\overrightarrow{OA} = -\frac{\beta}{\alpha} \overrightarrow{OB} = k \overrightarrow{OB}$.
Vậy M PTTT khi và chỉ khi \overrightarrow{OA} và \overrightarrow{OB} đồng phương.

2/ M ĐLTT khi và chỉ khi \overrightarrow{OA} và \overrightarrow{OB} không cùng phương.

Ví dụ

TÀI LIỆU SƯU TẬP

Trong \mathbb{R}^3 , cho tập hợp con $M = \{\overrightarrow{OA}; \overrightarrow{OB}; \overrightarrow{OC}\}$, với A, B, C là ba điểm cho trước trong kg với hệ trục tọa độ Oxyz. Khi đó

- 1/ M PTTT khi và chỉ khi bốn điểm $O; A; B; C$ đồng phẳng.
- 2/ M ĐLTT khi và chỉ khi **BACHKHOACNCP.COM**

Ví dụ

Trong \mathbb{R}^2 , cho tập hợp con $M = \{\overrightarrow{OA}; \overrightarrow{OB}\}$, với A, B là hai điểm cho trước trong mp với hệ trục tọa độ Oxy. Tìm điều kiện cần và đủ để:

1/ M phụ thuộc tuyến tính.

2/ M độc lập tuyến tính.

1/ Cho M PTTT. Tồn tại $(\alpha, \beta) \neq (0; 0)$ để $\alpha\overrightarrow{OA} + \beta\overrightarrow{OB} = \vec{0}$.

Không mất tính tổng quát, giả sử $\alpha \neq 0$. Suy ra $\overrightarrow{OA} = -\frac{\beta}{\alpha}\overrightarrow{OB} = k\overrightarrow{OB}$.

Vậy M PTTT khi và chỉ khi \overrightarrow{OA} và \overrightarrow{OB} cùng phương.

2/ M ĐLTT khi và chỉ khi \overrightarrow{OA} và \overrightarrow{OB} không cùng phương.

Ví dụ

TÀI LIỆU SƯU TẬP

Trong \mathbb{R}^3 , cho tập hợp con $M = \{\overrightarrow{OA}; \overrightarrow{OB}; \overrightarrow{OC}\}$, với A, B, C là ba điểm cho trước trong kg với hệ trục tọa độ Oxyz. Khi đó

1/ M PTTT khi và chỉ khi bốn điểm $O; A; B; C$ đồng phẳng.

2/ M ĐLTT khi và chỉ khi

Ví dụ

Trong \mathbb{R}^2 , cho tập hợp con $M = \{\overrightarrow{OA}; \overrightarrow{OB}\}$, với A, B là hai điểm cho trước trong mp với hệ trục tọa độ Oxy. Tìm điều kiện cần và đủ để:

1/ M phụ thuộc tuyến tính.

2/ M độc lập tuyến tính.

1/ Cho M PTTT. Tồn tại $(\alpha, \beta) \neq (0; 0)$ để $\alpha\overrightarrow{OA} + \beta\overrightarrow{OB} = \vec{0}$.

Không mất tính tổng quát, giả sử $\alpha \neq 0$. Suy ra $\overrightarrow{OA} = -\frac{\beta}{\alpha}\overrightarrow{OB} = k\overrightarrow{OB}$.

Vậy M PTTT khi và chỉ khi \overrightarrow{OA} và \overrightarrow{OB} cùng phương.

2/ M ĐLTT khi và chỉ khi \overrightarrow{OA} và \overrightarrow{OB} không cùng phương.

Ví dụ

Trong \mathbb{R}^3 , cho tập hợp con $M = \{\overrightarrow{OA}; \overrightarrow{OB}; \overrightarrow{OC}\}$, với A, B, C là ba điểm cho trước trong kg với hệ trục tọa độ Oxyz. Khi đó

1/ M PTTT khi và chỉ khi bốn điểm $O; A; B; C$ đồng phẳng.

2/ M ĐLTT khi và chỉ khi $\triangle ABC$ là một tam giác.

h M được gọi là tập sinh của không gian véc tơ V , nếu V , thì v là tổ hợp tuyến tính của M .

phần tử v của V , thì ta nói M thuộc V , hay N là không gian
đối M và ký hiệu $V \supseteq M = \langle v_1, v_2, \dots, v_m \rangle$.

BACHKHOACNCP.COM

4/ Tập hợp con M được gọi là tập sinh của không gian vectơ V , nếu mọi vectơ $v \in V$, thì v là tổ hợp tuyến tính của M .

Nếu M là tập sinh của V , thì ta nói M sinh ra V , hay V là không gian được sinh ra bởi M và ký hiệu $V = \langle M \rangle = \langle v_1, v_2, \dots, v_m \rangle$.

Tập sinh - Cơ sở - Số chiều

4/ Tập hợp con M được gọi là tập sinh của không gian vectơ V , nếu mọi vectơ $v \in V$, thì v là tổ hợp tuyến tính của M .

Nếu M là tập sinh của V , thì ta nói M sinh ra V , hay V là không gian được sinh ra bởi M và ký hiệu $V = \langle M \rangle = \langle v_1, v_2, \dots, v_m \rangle$.

5/ Tập hợp con M được gọi là cơ sở của không gian vectơ V , nếu M là tập sinh của V và M là tập độc lập tuyến tính.

BACHKHOACNCP.COM

Tập sinh - Cơ sở - Số chiều

4/ Tập hợp con M được gọi là tập sinh của không gian vectơ V , nếu mọi vectơ $v \in V$, thì v là tổ hợp tuyến tính của M .

Nếu M là tập sinh của V , thì ta nói M sinh ra V , hay V là không gian được sinh ra bởi M và ký hiệu $V = \langle M \rangle = \langle v_1, v_2, \dots, v_m \rangle$.

5/ Tập hợp con M được gọi là cơ sở của không gian vectơ V , nếu M là tập sinh của V và M là tập độc lập tuyến tính.

6/ Nếu không gian vectơ V có một cơ sở hữu hạn vectơ, thì V được gọi là không gian hữu hạn chiều và số vectơ trong cơ sở đó được gọi là số chiều của V và được ký hiệu là $\dim(V)$

Tập sinh - Cơ sở - Số chiều

Ví dụ

Trong \mathbb{R}^2 , cho tập hợp con M chứa hai vectơ \vec{OA} ; \vec{OB} không cùng phương. Chứng tỏ M là tập sinh của \mathbb{R}^2

Lấy tùy ý một vectơ \vec{OC} trong \mathbb{R}^2 trước Oxy . Qua điểm C vẽ đường thẳng song song với đường thẳng OA cắt đường thẳng OB tại M và vẽ đường thẳng song song với đường thẳng OB cắt đường thẳng OA tại N . Ta có $\vec{OC} = \vec{OM} + \vec{ON} = \alpha \vec{OA} + \beta \vec{OB}$. Có nghĩa là \vec{OC} là tổ hợp tuyến tính của \vec{OA}, \vec{OB} . Vậy M là tập sinh của \mathbb{R}^2 .

Hai vectơ \vec{OA}, \vec{OB} không cùng phương nên ĐLTT suy ra M là cơ sở của không gian \mathbb{R}^2 và $\dim(\mathbb{R}^2) = 2$.

Ví dụ

BỞI HCMUT-CNCP

Trong \mathbb{R}^3 , cho tập hợp con M chứa ba vectơ $\vec{OA}; \vec{OB}, \vec{OC}$ với $OABC$ là tứ diện. Tương tự ví dụ trên chứng tỏ M là cơ sở của \mathbb{R}^3 .

Tập sinh - Cơ sở - Số chiều

Ví dụ

Trong \mathbb{R}^2 , cho tập hợp con M chứa hai vectơ \vec{OA} ; \vec{OB} không cùng phương. Chứng tỏ M là tập sinh của \mathbb{R}^2

Lấy tùy ý một vectơ \vec{OC} trong hệ trục Oxy. Qua điểm C vẽ đường thẳng song song với đường thẳng OA cắt đường thẳng OB tại M và vẽ đường thẳng song song với đt OB cắt đường thẳng OA tại N . Ta có $\vec{OC} = \vec{OM} + \vec{ON} = \alpha\vec{OA} + \beta\vec{OB}$. Có nghĩa là \vec{OC} là tổ hợp tuyến tính của \vec{OA}, \vec{OB} . Vậy M là tập sinh của \mathbb{R}^2 .

Hai vectơ \vec{OA}, \vec{OB} không cùng phương nên ĐLTT. Suy ra M là cơ sở của không gian \mathbb{R}^2 và $\dim(\mathbb{R}^2) = 2$.

Ví dụ

BỞI HCMUT-CNCP

Trong \mathbb{R}^3 , cho tập hợp con M chứa ba vectơ $\vec{OA}; \vec{OB}, \vec{OC}$ với $OABC$ là tứ diện. Tương tự ví dụ trên, M là cơ sở của \mathbb{R}^3 .

BACHKHOACNCP.COM

Tập sinh - Cơ sở - Số chiều

Ví dụ

Trong \mathbb{R}^2 , cho tập hợp con M chứa hai vectơ \vec{OA} ; \vec{OB} không cùng phương. Chứng tỏ M là tập sinh của \mathbb{R}^2

Lấy tùy ý một vectơ \vec{OC} trong hệ trục Oxy. Qua điểm C vẽ đường thẳng song song với đường thẳng OA cắt đường thẳng OB tại M và vẽ đường thẳng song song với đt OB cắt đường thẳng OA tại N . Ta có $\vec{OC} = \vec{OM} + \vec{ON} = \alpha\vec{OA} + \beta\vec{OB}$. Có nghĩa là \vec{OC} là tổ hợp tuyến tính của \vec{OA}, \vec{OB} . Vậy M là tập sinh của \mathbb{R}^2 .

Hai vectơ \vec{OA}, \vec{OB} không cùng phương nên ĐLTT. Suy ra M là cơ sở của không gian \mathbb{R}^2 và $\dim(\mathbb{R}^2) = 2$.

Ví dụ

Trong \mathbb{R}^3 , cho tập hợp con M chứa ba vectơ \vec{OA} ; \vec{OB}, \vec{OC} với $OABC$ là tứ diện. Tương tự ví dụ trên ta chứng minh được M là cơ sở của \mathbb{R}^3 .

Hãy cho một ví dụ về tập hợp con không là tập sinh của \mathbb{R}^2

Hãy cho một ví dụ về tập hợp con là tập sinh mà không là cơ sở của \mathbb{R}^2

TÀI LIỆU SƯU TẬP

BỞI HCMUT-CNCP

BACHKHOACNCP.COM

Hãy cho một ví dụ về tập hợp con không là tập sinh của \mathbb{R}^2

Hãy cho một ví dụ về tập hợp con là tập sinh mà không là cơ sở của \mathbb{R}^2

TÀI LIỆU SƯU TẬP
BỞI HCMUT-CNCP

BACHKHOACNCP.COM

Hạng của họ véctơ

Định nghĩa

Hang của họ véctơ S là số véctơ ĐLTT tối đa trong họ S .

Trong không gian \mathbb{R}^3 cho tập hợp con $S = \{OM \mid M \in \text{đường thẳng } (\Delta) \text{ qua gốc } O\}$. Tìm hạng của họ vectơ S .

TÀI LIỆU SƯU TẬP

BACHKHOACNCP.COM

Hạng của họ véctơ

Định nghĩa

Hang của họ véctor S là số véctor ĐLTT tối đa trong họ S .

Ví dụ

Trong không gian \mathbb{R}^3 cho tập hợp con $S = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{đường thẳng } (\Delta) \text{ qua gốc } O\}$. Tìm hạng của họ vectơ S .

TÀI LIỆU SƯU TẬP

BACHKHOACNCP.COM

Hạng của họ véctơ

Định nghĩa

Hang của họ véctor S là số véctor ĐLTT tối đa trong họ S .

Ví dụ

Trong không gian \mathbb{R}^3 cho tập hợp con $S = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{đường thẳng } (\Delta) \text{ qua gốc } O\}$. Tìm hạng của họ vectơ S .

Tập hợp S có vô số véctor có điểm xuất phát là gốc O và điểm cuối là điểm M tùy ý trên đường thẳng (Δ) .

Hạng của họ véctơ

Định nghĩa

Hang của họ véctor S là số véctor ĐLTT tối đa trong họ S .

Ví dụ

Trong không gian \mathbb{R}^3 cho tập hợp con $S = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{đường thẳng } (\Delta) \text{ qua gốc } O\}$. Tìm hạng của họ vectơ S .

Tập hợp S có vô số véctor có điểm xuất phát là gốc O và điểm cuối là điểm M tùy ý trên đường thẳng (Δ) .

Hai vectơ tùy ý \vec{OA}, \vec{OB} của S cùng phương nên PTTT. Suy ra $r(S) = 1$.

Hạng của họ véctơ

Trong không gian \mathbb{R}^3 , tìm hạng của các tập hợp con sau:

$$1/ S_1 = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{mặt phẳng } (P) \text{ qua gốc } O \}.$$

2/ $S_2 = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{mặt phẳng } (P) \text{ và } H \text{ nằm trên } \overrightarrow{OM} \text{ qua gốc } O\}$.

4/ $S_4 = \{OM | M \in \text{một trong hai đường thẳng phân biệt và cả hai đường không qua gốc } O\}$

BACHKHOACNCP.COM

Hạng của họ véctơ

Trong không gian \mathbb{R}^3 , tìm hạng của các tập hợp con sau:

$$1/ S_1 = \overrightarrow{OM} | M \in \text{mặt phẳng } (P) \text{ qua gốc } O \}.$$

2/ $S_2 = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{mặt phẳng } (P) \text{ KHÔNG qua gốc } O\}.$

4/ $S_4 = \{OM | M \in \text{một trong hai đường thẳng phân biệt và cả hai đường không qua gốc } O\}$

BACHKHOACNCP.COM

Hạng của họ véctơ

Trong không gian \mathbb{R}^3 , tìm hạng của các tập hợp con sau:

$$1/ S_1 = \overrightarrow{OM} | M \in \text{mặt phẳng } (P) \text{ qua gốc } O \}.$$

2/ $S_2 = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{mặt phẳng } (P) \text{ KHÔNG qua gốc } O\}.$

3/ $S_3 = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{một trong hai đường thẳng phân biệt qua gốc } O\}$.

4/ $S_4 = \{OM | M \in \text{một trong hai đường thẳng phân biệt và cả hai đường không qua gốc } O\}$

BACHKHOACNCP.COM

Hạng của họ vectơ

Trong không gian \mathbb{R}^3 , tìm hạng của các tập hợp con sau:

1/ $S_1 = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{mặt phẳng } (P) \text{ qua gốc } O\}.$

2/ $S_2 = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{mặt phẳng } (P) \text{ KHÔNG qua gốc } O\}.$

3/ $S_3 = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{một trong hai đường thẳng phân biệt qua gốc } O\}.$

4/ $S_4 = \{\overrightarrow{OM} | M \in \text{một trong hai đường thẳng phân biệt và cả hai đường không qua gốc } O\}.$

BACHKHOACNCP.COM